

EMD-bulletin

– nytt fra menneskerettsdomstolen i Strasbourg

Nr. 1 År 2018 Dato 2. februar Utgiver Norsk senter for menneskerettigheter

I november ble det avsagt én avgjørelse mot Norge. Det ble ikke avsagt noen kategori 1-avgjørelser i november.

Månedens utvalgte: **Strand Lobben and others v. Norway**

Date: 30/11/2017 **Application no.:** 37283/13

Articles: 8; 8-1; 8-2; 34; 35; 35-1; 35-1-a

Conclusion: Remainder inadmissible (Art. 35) Admissibility criteria; (Art. 35-1) Exhaustion of domestic remedies; (Art 35-1-a) Ratione personae; No violation of Article 8 – Right to respect for private and family life (Article 8-1 – Respect for family life)

Saken omhandler:

Spørsmålet i saken var om avgjørelsene om plassering i fosterhjem, fratakelse av foreldreansvar og adopsjon av førsteklagerens barn innebar en krenkelse av retten til familieliv etter artikkel 8.

Fakta:

Førsteklageren er en norsk statsborger født i 1986. Fordi førsteklageren var i en vanskelig situasjon da hun ble gravid, tok hun kontakt med barnevernet. Førsteklageren hadde ikke et permanent hjem, og bodde midlertidig hos sine foreldre, fjerde- og femteklageren. Som følge av at førsteklageren hadde tatt kontakt med et sykehus med et ønske om å ta abort da hun var 28 uker på vei, sendte sykehuset en henvendelse til barnevernet om at hun hadde behov for rettledning og oppfølging vedrørende det ufødte barnet, andreklageren. Sykehuset indikerte også at hun hadde behov for opphold på familiesenter. På bakgrunn av henvendelsen opprettet barnevernet sak, med førsteklagerens samtykke. Hun samtykket til opphold på familiesenter i tre måneder etter fødsel med det formål å evaluere evnen til å gi barnet tilstrekkelig omsorg. Den 25. september 2008 ble barnet født. Personalet på familiesenteret uttrykte bekymring for barnet etter at han hadde gått ned i vekt, og ba om et hastemøte med barnevernet. Etter personalets oppfatning viste ikke førsteklageren forståelse for barnets behov. 17. oktober 2008 trakk førsteklageren tilbake samtykket om opphold på familiesenteret, og ønsket å dra hjem med barnet. Barnevernet besluttet samme dag å fatte akuttvedtak om å plassere barnet i fosterhjem. Vedtaket påla familiesenteret å kontrollere at barnet fikk mat hver tredje time, for å være sikker på at barnet fikk nok mat. Uten kontrollene var de i tvil om barnet ville overleve.

Førsteklageren påklaget vedtaket til fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, og hevdet at barnet kunne bo med henne og barnets besteforeldre. De var villige til å akseptere hjelp fra

Norsk senter for menneskerettigheter

Redaktør **Jan Erik Helgesen**

Kompilasjon og redaksjonsassistent **Emilie Lie og Kamilla Sandvik Forsdahl**

Kontakt & abonnement c.b.astруп@nchr.uio.no

barnevernet. Fylkesnemnda forkastet klagen 26. oktober 2008. Nemnda la til grunn at det ville være førsteklageren og ikke fjerdeklageren som ville ha ansvar for den daglige omsorgen for barnet, og at førsteklageren ikke var i stand til å tilby omsorgen som barnet ville trenge. Videre påpekte fylkesnemnda at fjerdeklageren, på tross av å ha tilbrakt mye tid med førsteklageren på familiesenteret, ikke oppdaget førsteklagerens mangel på foreldreferdigheter, selv om dette var åpenbart for personalet. I løpet av november 2008 ble barnet utredet ved barnepsykiatrisk klinikk. Undersøkelsene viste at barnet hadde hatt en forsinket utvikling da han ankom klinikken, men at han etter oppholdet fungerte normalt og hadde muligheten til en god, normal utvikling. Barnet ble vurdert som sårbart og høyrisiko. Førsteklageren anket vedtaket til tingretten, som i januar 2009 stadfestet vedtaket i sin helhet. Tingretten fant at barnet hadde vist tegn på både psykisk og fysisk omsorgssvikt. Avgjørelsen ble ikke anket.

Som følge av resultatet i tingretten fremmet myndighetene en anmodning til fylkesnemnda om omsorgsovertakelse, og anførte at førsteklageren manglet nødvendige foreldreferdigheter. Anmodningen ble tatt til følge. Fylkesnemndas vedtak ble begrunnet med at omsorgen for barnet ville preges av psykiske og fysiske mangler dersom barnet ble gjenforent med førsteklageren. Nemnda la til grunn at manglene ikke kunne avhjelpest ved hjelpetiltak. Barnet ble derfor værende hos fosterfamilien, og førsteklageren fikk begrenset samværsrett, under oppsyn. Førsteklageren anket vedtaket til tingretten og anførte at myndighetene ikke hadde forsøkt andre tiltak før barnet umiddelbart ble plassert utenfor hjemmet, og at avgjørelsen var basert på utilstrekkelig bevis. Tingretten mente at barnets vekttap kunne ha sin årsak i en øyeinfeksjon, og opphevet vedtaket. Det ble besluttet at barnet skulle tilbakeføres til førsteklageren etter en tilpasningsperiode.

Barnet reagerte imidlertid negativt etter besøkene med sin biologiske mor. Barnevernet besluttet derfor å anke tingrettsdommen til lagmannsretten. Barnevernet bestred at øyeinfeksjonen kunne være årsak til vekttapet, og anførte at samværet ikke hadde fungert godt, til tross for at førsteklageren hadde mottatt veiledning. Den 22. april 2010 stadfestet lagmannsretten fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse. Førsteklagerens samværsrett ble samtidig redusert. Lagmannsretten begrunnet sin avgjørelse med at det ville ta så lang tid å gi førsteklageren tilstrekkelig råd og veiledning at det i realiteten ikke var et alternativ til fosterhjem, og resultatet av slik veiledning var uvisst. Lagmannsretten la også vekt på at hverken førsteklageren eller foreldrene hennes ønsket hjelp eller oppfølging dersom barnet ble gjenforent med dem, og at barnet hadde knyttet nære bånd til fosterfamilien. Vilkårene for omsorgsovertakelse i barnevernloven § 4-12 ble dermed ansett å foreligge. Lagmannsrettens dom ble ikke anket.

Den 18. juli 2011 sendte barnevernet en anmodning til fylkesnemnda om å fatte vedtak om fratakelse av førsteklagerens foreldreansvar for barnet, og samtykke til adopsjon til fosterforeldrene. Det var fremdeles ukjent hvem som var barnets biologiske far. Fylkesnemnda fattet vedtak i tråd med barnevernets ønske i desember 2011. Det ble lagt til grunn at førsteklagerens foreldreferdigheter ikke var forbedret siden lagmannsrettens dom i april året før. Selv om førsteklageren i mellomtiden hadde født et barn til, og at omsorgen før dette barnet så ut til å fungere godt, kunne ikke dette tas til inntekt for at førsteklageren hadde kompetanse som omsorgsgiver for det eldste barnet, som ble ansett som sårbart. Fylkesnemnda antok at alternativet til adopsjon var å opprettholde omsorg i fosterhjem på langtidsbasis, og bemerket at fosterforeldrene var barnets primære omsorgsgivere og de han anså som sine foreldre. Nemnda vurderte fosterforeldrene som egnede. De hadde et ønske om å ta vare på barnet som sitt eget. Under henvisning til Høyesteretts avgjørelse i Rt-2007-561, fant

nemnda at de underliggende hensyn, gjentatt i Aune v. Norway no. 52502/07, var relevante i foreliggende sak: «En beslutning om at han fortsatt skal være fosterbarn formidler til ham at de som for ham alltid har vært og er hans foreldre og som han har etablert sin tidlige tilknytning og sin tilhørighet til, fortsatt bør være under kontroll av barneverntjenesten/det offentlige, og at de ikke blir regnet som hans riktige foreldre av samfunnet, men fosterforeldre på oppsigbar avtale.» Etter fylkesnemndas syn var adopsjon i barnets beste interesse, også tatt i betraktning konvensjonens artikkel 8.

Førsteklageren anket til tingretten og anførte at situasjonen hennes hadde endret seg drastisk og at hun var forberedt på å ta imot hjelp fra barnevernet. Førsteklageren mente at gjenforening med barnet ville være uproblematisk. Hun hadde ikke ønsket å si noe om hvordan hun trodde barnet hadde det i fosterhjemmet. Etter tingrettens syn ville ikke førsteklageren evne å se eller forstå barnets særlige omsorgsbehov, og dersom behovene ikke ble møtt ville det være en betydelig risiko for unormal utvikling hos barnet. Retten la også vekt på at samværet ikke hadde fungert godt og at barnet ikke hadde knyttet psykiske bånd til sin biologiske mor. De sluttet seg til fylkesnemndas vurdering om at barnet hadde knyttet så sterke bånd til fosterfamilien at han ville bli utsatt for seriøse og langvarige problemer dersom han ble avskilt fra dem. Tingretten fant at det forelå særlig tungtveiende grunner for å samtykke til adopsjon i det aktuelle tilfellet, og at omsorgsfratakelse og adopsjon var til barnets beste. På dette grunnlag konkluderte tingretten med at vedtaket ikke kunne settes til side. Førsteklageren anket tingrettsdommen til lagmannsretten, men anken ble avvist. Den 15. oktober 2012 ble anken avvist også i Høyesterett.

Klagerne brakte saken inn for Domstolen 12. april 2013.

Anførsler:

Førsteklageren anførte at fratakelsen av foreldreretten og samtykket til adopsjon av barnet medførte brudd på retten til familieliv etter artikkel 8. Førsteklageren hevdet at avgjørelsen ikke var i samsvar med loven og ikke forfulgte noe legitimt formål. Videre anførte hun at fylkesnemnda ikke hadde noen grunn til å samtykke til adopsjonen. Et slikt inngrep kunne bare gjøres i helt spesielle tilfeller og bare når det var motivert av et altoverskyggende behov vedrørende barnets beste. Etter førsteklagerens syn var det til barnets beste å beholde relasjonene til sin biologiske familie, med mindre det kunne dokumenteres at familien var særlig uegnet.

Staten imøtegikk klagerens anførsler, og anførte også at førsteklageren ikke hadde rett til å representere andreklageren på grunn av interessekonflikten mellom partene. Videre anførte staten at tredje-, fjerde- og femteklageren ikke hadde vært part i den nasjonale rettsprosessen, og at klagen derfor skulle avvises som åpenbart ugrunnet eller for manglende uttømming av nasjonale rettsmidler etter artikkel 35(1).

Domstolens vurderinger:

Domstolen konstaterte innledningsvis at det ikke forelå noen avvisningsgrunn hva gjaldt førsteklagerens klage. Videre fant Domstolen at førsteklageren på tross av interessemotsetningen kunne fremme klage på vegne av andreklageren. Når det gjaldt tredje-, fjerde- og femteklageren presiserte Domstolen at det var krav om at klagerne kunne godtgjøre at de var direkte berørt av tiltaket det ble klaget på. Begrepet familieliv i artikkel 8 er i praksis et spørsmål om det foreligger

nære, personlige bånd. Familieliv kan foreligge mellom søsken, og også mellom besteforeldre og barnebarn dersom de har tilstrekkelig nære familiære bånd til hverandre. Domstolen uttalte at det ikke var et krav at barnebarne og besteforeldrene måtte bo sammen for å anse familieliv for å være til stede, men at det vanligvis var tilfelle. For besteforeldrene vil begrensninger i samvær med barnet innebære et inngrep bare dersom myndighetene reduserer samvær til mindre enn det som er nødvendig for å opprettholde en normal besteforeldre-barnebarnrelasjon. Domstolen fant det ikke nødvendig å gå inn på de konkrete familieforholdene i saken, ettersom klagen kunne avvises på grunnlag av manglende uttømming av nasjonale rettsmidler. Tredje-, fjerde- og femteklageren var ikke parter i de nasjonale avgjørelsene, og førsteklageren hadde ikke gjort gjeldende at avgjørelsen ville krenke også deres rettigheter etter artikkel 8. Klagerne hadde heller ikke anført at deres rettigheter var krenket overfor noen annen nasjonal myndighet. Domstolen konkluderte etter dette med at klagen fra tredje-, fjerde- og femteklageren måtte avvises etter artikkel 35(3)a og (4).

Domstolen gikk deretter over til å vurdere om artikkel 8 var krenket. Avgjørelsene utgjorde et inngrep i retten til familieliv etter artikkel 8(1). Spørsmålet var om inngrepene kunne rettferdiggjøres etter artikkel 8(2). Domstolen konstaterte innledningsvis at avgjørelsene var i samsvar med barnevernloven 1992, og forfulgte et legitimt formål angitt i artikkel 8(2) - beskyttelsen av helse og moral, og andreklagerens rettigheter og friheter. Domstolen måtte deretter ta stilling til om statens inngrep var «nødvendig i et demokratisk samfunn». Hvorvidt dette er tilfelle beror på om inngrepene er forholdsmessige. Domstolen henviste til de generelle prinsipper, og uttalte at det måtte foretas en helhetsvurdering av om begrunnelsen for inngrepene var relevant og tilstrekkelig etter artikkel 8(2). Hovedformålet

med artikkel 8 er å beskytte individer mot vilkårlige inngrep fra offentlige myndigheter. For øvrig må det tas i betraktning at domsavgjørelser på barnevernområdet ofte er irreversible. Dette er særlig tilfelle hvor det er gitt samtykke til adopsjon. Følgelig er det særlig viktig å beskytte individer mot vilkårlige inngrep på det aktuelle området. I henhold til etablert praksis fra Domstolen innebærer kravet til at inngrepet anses som nødvendig i et demokratisk samfunn at inngrepet er i samsvar med et presserende sosialt behov, at inngrepet er forholdsmessig til det legitime formålet det forfølger, og at det er en rimelig balanse mellom de motstridende interessene i saken. Ved vurderingen skal Domstolen ha i mente at nasjonale myndigheter er gitt en skjønnsmargin. Dersom betydelig tid har gått siden barnet opprinnelig ble plassert i det offentliges omsorg, vil barnets interesse av å unngå en ny endring i familiesituasjonen kunne overstyre foreldrenes interesse av at familien gjenforenes. Domstolen understreket at myndighetene er innrømmet en vid skjønnsmargin ved vurderingen av om det er nødvendig å overta omsorgen for et barn. Ved ytterligere inngrep i foreldrenes samvær med barnet kreves imidlertid mer inngående vurdering av myndighetenes begrunnelse. Domstolen bemerket at omsorgsovertakelser i prinsippet skal være midlertidige, og i overensstemmelse med et overordnet formålet om å gjenforene barnet med sine biologiske foreldre. I saker hvor myndighetene

§ Article 8 – Right to respect for private and family life

1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

har besluttet å erstatte omsorg i fosterhjem med mer inngripende tiltak, slik som fratakelse av foreldreansvar og adopsjon, må Domstolen overholde sin praksis om at slike tiltak bare skal finne sted i helt spesielle tilfeller, og at de bare kan rettfærdiggjøres dersom de er motivert av et altoverskyggende hensyn til barnets beste (Johansen v. Norway no. 17383/90). Ved vurderingen av om beslutningsprosessen innebærer brudd på artikkel 8, vil det sentrale være om foreldrene har vært involvert i beslutningsprosessen i tilstrekkelig grad til å beskytte sine interesser og til å fremme saken. I saker om omsorgsovertakelse og samværsbegrensninger vil hensynet til barnets beste gå foran alle øvrige hensyn. Domstolen bemerket under henvisning til egen praksis at det er til barnets beste å beholde tilknytningen til sin biologiske familie, med mindre det er bevist at familien er særlig uegnet. Domstolen presiserte at det er til barnets beste å vokse opp i gode omgivelser. Foreldrene har derfor ingen rett til å påberope seg artikkel 8 der det vil gå på bekostning av barnets helse og utvikling. Med henvisning til Domstolens praksis i R. and H. v. the United Kingdom (2011), bemerket Domstolen at artikkel 8 ikke pålegger nasjonale myndigheter å gjøre uendelige forsøk på å gjenforene familien. Bestemmelsen krever bare at myndighetene tar alle nødvendige skritt som med rimelighet kan kreves for å legge til rette for gjenforening mellom barnet og foreldrene. Ved vurderingen av om begrunnelsen for tiltakene var relevante og tilstrekkelige hva gjaldt formålet under artikkel 8(2), ville Domstolen ta høyde for variasjonen i praksis mellom ulike stater, likevel slik at barnets beste uansett vil være avgjørende. Domstolen merket seg også at nasjonale myndigheter har den fordelen at de har direkte kontakt med de involverte personene. Domstolens oppgave var følgelig begrenset til å vurdere hvorvidt myndighetenes avgjørelser lå innenfor statens skjønnsmargin.

Etter å ha redegjort for generelle prinsipper ved vurderingen gikk Domstolen over til å anvende prinsippene på den konkrete saken. Hva gjaldt begrunnelsen for de nasjonale avgjørelsene, bemerket Domstolen at de omtvistede tiltakene først ble besluttet av fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Saken gikk over tre dager, og 21 vitner ble hørt, herunder flere sakkyndige. Avgjørelsen ble fattet av tre personer, og førsteklageren var til stede, bistått av advokat. Det samme var tilfelle under behandlingen i tingretten. Etter Domstolens syn hadde tingretten lyktes i å begrunne hvorfor det ikke kunne legges avgjørende vekt på den sakkyndige som mente at plassering av barnet i fosterhjem burde opphøre. Tatt i betraktning at førsteklageren hadde vært involvert i prosessen, fant Domstolen etter en helhetsvurdering at den nasjonale avgjørelsesprosessen var rettfærdig, og at den var egnet til å verne om første- og andreklagerens rettigheter etter artikkel 8.

Etter dette vurderte Domstolen om det var gitt relevant og tilstrekkelig begrunnelse for avgjørelsen om å opprettholde vedtaket om plassering av barnet i fosterhjem. Domstolen påpekte først at det ikke var fremsatt anførsler om at fosterforeldrene ikke var egnet til å oppfostre barnet. Førsteklagerens anførsel gjaldt hennes egne omsorgsferdigheter. Etter Domstolens syn var det ikke avgjørende at det ikke var behov for tiltak overfor førsteklagerens yngre barn, ettersom det eldre barnet hadde særlige omsorgsbehov. I tingretten ble det konkludert med at barnet var sårbart og hadde spesielle behov, og at det ville være betydelig risiko for unormal utvikling hvis barnets omsorgsbehov ikke ble møtt. Domstolen la vekt på at tingretten to år senere kom til at grunnlaget for å plassere barnet i fosterhjem fremdeles var til stede. Tingrettsdommens begrunnelse ble underbygget med relevante bevis, herunder den negative utviklingen hos barnet ved samvær med førsteklageren. Til slutt la Domstolen stor vekt på at barnet hadde vært i fosterhjemmet i tre og et halvt år, og at en slik betydelig tidsperiode talte mot å utsette barnet for en endring i

familiesituasjon. Dessuten var barnet i en tidlig fase av barndommen, hvor det var særlig viktig å beskytte hans rettigheter. Domstolen kom på denne bakgrunn frem til at tingretten hadde hensynet til barnets beste i mente, og at konklusjonen, i lys av barnets særlige omsorgsbehov, ikke innebar en vilkårlig avgjørelse. Domstolen fant derfor at de nasjonale myndighetene ikke hadde gått utenfor sin skjønnsmargin, og at begrunnelsen for avgjørelsen var relevant og tilstrekkelig. Det forelå dermed ingen krenkelse av artikkel 8 hva gjaldt avgjørelsen om å opprettholde plassering av barnet i fosterfamilie.

Neste spørsmål for Domstolen var om vedtaket om å frata førsteklageren foreldreansvaret og gi samtykke til adopsjon utgjorde krenkelse av retten til familieliv etter artikkel 8. Ettersom formålet med å frata foreldreansvaret var å tilrettelegge for samtykke til adopsjon, fant Domstolen det hensiktsmessig å behandle begge aspektene ved vedtaket samlet.

Har du kommentarer eller spørsmål? Send mail til:
c.b.astrup@nchr.uio.no

Domstolen bemerket at tingretten understreket betydningen av at adopsjon ville hjelpe ham å styrke følelsen av at han hørte til hos fosterforeldrene, som han anså som sine foreldre. Dette ville sørge for å gi barnet sikkerhet i årene som fulgte. Selv om tingretten kunne se en forbedring på noen områder i førsteklagerens liv, hadde retten på bakgrunn av bevisene i saken konkludert med at det fremdeles forelå vesentlige begrensninger ved førsteklagerens omsorgsevne og at hun ikke hadde vist noen positiv utvikling i sin kompetanse ved samværssituasjoner i løpet av de tre årene hun hadde samværsrett. På denne bakgrunn hadde tingretten etter Domstolens syn tydelig tatt hensyn til barnets beste, særlig hans behov for sikkerhet i omgivelsene i fosterhjemmet, gitt hans psykologiske sårbarhet. Tatt også i betraktning at beslutningsprosessen var rettferdig, og at nasjonale myndigheter hadde fordelen med direkte kontakt de involverte, fant Domstolen at det forelå helt spesielle omstendigheter som kunne rettferdiggjøre inngrepene, og at vedtaket var motivert av et altoverskyggende hensyn til barnets beste. Domstolen konkluderte med fire stemmer mot tre med at det ikke forelå krenkelse av artikkel 8.

Norsk sammendrag på Lovdata.no

*

*

*

+ Nyttige lenker

- Hudoc: EMDs database over egne avgjørelser
- Lovdata: EMD-sammendrag på norsk
- Informasjon om klage til EMD
- EMD-bulletins internettsider
- [Oversikt over EMD-dommer mot Norge](#)
- Norsk senter for menneskerettigheters bibliotek